

## Dumhetens tidsalder

Aftenposten Morgen. Publisert på trykk 22.05.2011.

WITOSZEK NINA. Seksjon: Debatt.

Side: 4.

Del: 2.

### Hvorfor avverget vi ikke sivilisasjonens kollaps når vi visste så mye - og vi fortsatt hadde tid? Hvorfor var vi så dumme? NINA WITOSZEK

I den berømte apokalyptiske dokumentaren The Age of Stupid befinner vi oss i år 2055. Jorden er herjet av tørke og storm, London er under vann, regnskogen i Amazonas er borte, og atomkrig har utsløttet India. En ensom arkivar sitter i et snøfritt Arktis og går gjennom filmopptak av de siste femti årene. Han spør: Hvorfor avverget vi ikke sivilisasjonens kollaps når vi visste så mye - og vi fortsatt hadde tid? Hvorfor var vi så dumme?

Gjentar gamle feil.

Godt spørsmål. Hverken dumhet eller visdom har vært et sexy tema blant våre politikere. Side ved side med moderne vestlige kulturer, har Norge fetisjisert kunnskap på bekostning av visdom. Vår utdanning, demokrati og korporative system er alle basert på kunnskap og informasjon. Vi forventes ikke å være «kloke». Vi skal være rasjonelle og effektive. Vi presses til å snakke og publisere raskere enn vi tenker. Våre teknokratiske politikere gjentar gamle feil og forventer hver gang bedre resultater. Ordet «klok» er erstattet med «smart».

Smarthet er en spektakulær og lynrask løsning på alt, men, som valium, er skyggesiden at det gjør oss til zombier på lang sikt. Men vi forguder smarte mennesker - smarte advokater, smarte hackere, og kjendiser - de som selger best og vet hvordan man kutter svinger.

Dansen rundt gullkalven.

Man skulle trodd at Wall Street-kollapsen i 2008 ville blottstille «smart grådighet» og bannlyse den fra offentligheten i flere tiår. Men nei, et år går og den bibelske dansen rundt gullkalven fortsetter, de viktigste gjerningsmennene forblir ustraffet, og de gamle økonomiske paradigmene forblir nesten uendret. Både i den finansielle verden og i offentlig planlegging, spiller verdens skjebne på sikt ingen rolle. Det som teller er nå(verdi). En psykopatisk fiksering på vekst og brutto nasjonalprodukt betyr, bokstavelig talt, at begravelse er viktigere enn fødsel: Den første skaper profitt for private begravelsesbyråer, den andre er en utgift på offentlige budsjetter. Som den britiske poeten TS Eliot sa det: «Hvor er livet vi har tapt ved å leve? Hvor er visdommen vi har tapt ved kunnskap? Hvor er kunnskapen vi har tapt ved informasjon?».

Jesus Kristiansen.

På hvilken måte har Norge brukt sine ufattelige økonomiske muligheter til å skape et klokere samfunn? Jeg skriver «klokere samfunn» med vilje, fordi jeg mener at «kunnskapssamfunnet» - norske politikeres mantra - ikke er nok. Vi ser med våre egne øyne at økt «kunnskap» ikke forklarer hvorfor toget mellom Oslo-Kristiansand går saktere i dag enn i 1950. Eller hvorfor helsevesenet går inn for gigantfusjoner, når fusjoner i næringslivet oftest mislykkes. Økt kunnskap forklarer neppe hvorfor norsk oljeindustri engasjerer seg i canadisk tjæresand, vel vitende om at oljeutvinningen dreper liv og gir mennesker kreft. Og jeg vet heller ikke hvorfor den norske skolen produserer 12-åringer som kun assosierer påske med gule kyllinger (og fri fra skolen) og jul med røde nisser. Når de blir presset, forteller de at ja, de har hørt noen kjedelige historier om en fyr kalt Jesus Kristiansen.



Systemet.

Svaret på disse gåtene er ofte logiske, og det vises til globalisering og abstrakte strukturer. Når vi prøver å peke ut konkrete personer - eller deres dumhet - treffer vi et sort hull. Legene og lærere skylder på Systemet, klimapolitikere skylder på Velgerne, Velgerne skylder på Staten. Det avhumaniserte Systemet opprettholder seg selv ved å spytte ut stadig mer ulne dokumenter og utredninger som ingen forstår. Problemene blir vanligvis utydeliggjort i en orgie av nasjonal sosioterapi i Litteraturhuset eller P2. I disse debattene er ingen «dum». Og ingen er ansvarlig, bortsett fra Systemet.

Barbara Tuchman, den Pulitzer-vinnende historikeren, definerte visdommen som evnen til å handle forstandig på grunnlag av tilgjengelig informasjon, erfaring, historiekunnskap, sunn fornuft og fremsyn. I boken *The March of Folly* (1984), har hun vist at trojanerne visste at kjempehesten var full av grekere og likevel slapp de den inn. Britene visste at de ville miste de amerikanske koloniene med sin stive skattepolitikk, og likevel nektet de å endre kurs.

Fanget av moderniteten.

I dag vet vi at fortsatt uhemmet forbruk og utarming av naturen vil lede oss inn i økologiske kriser, sult og kriger, med tusener av flyktninger bankende på våre dører. Men vi er fanget av moderniteten - med grensesprenging som prosjekt. Psykologien har detonert religion og moral. Naturvitenskapen banner vei for stadig mer avansert teknologi og manipulering av naturen. Samfunnsfagene har dekonstruert autoriteter. I likheten med Tuchmans forkjempere vet vi, i dag, at menneskelig overlevelse krever pålegging av grenser: Grenser for vekst, for forbruk, grenser for individuell egoisme. Kan «the politics of limits» forenes med demokrati?

Det som skiller visdom fra kunnskap er evne til å utøve godt skjønn under usikkerhet. Er det da realistisk å rehabilitere visdom i en verden som er fiksert på kortsiktig «silokunnskap»? Finnes det noe slikt som en «vis» Wall Street-finansmann? Kan vi se bort fra kulturelle forskjeller mellom en samoaner og en nordmann og bli enige om den vise arven som forener dem? Kan vi løse klimautfordringen ved å frikoble vekst fra ressursbruk? Eller må vi også stille spørsmål ved vekst i seg selv, når fire milliarder indere og kinesere kaster seg inn i konsumfest?

Kjøper avlat.

I klimapolitikken bruker Norge store summer på å kjøpe seg avlat - regnskoger og utslippstillatelser - for å fortsette rangelen hjemme. Men har vi en ambisjon om å gjøre en forskjell i verden, må vi bli et forbilde for verden ikke i form av viderefinsiering av våre feil, men i form av en klokere strategi som forener kunnskap med evnen til lære fra historien og individuell etisk ansvar. For, som renessanseforfatteren François Rabellais har sagt: «Kunnskap uten samvittighet er ikke bare dumhet; det er ødeleggelsen av sjelen.» Noen av de ovennevnte spørsmålene blir diskutert på Oslo Sustainability Summit om visdom i morgen.

Oversatt av Nina D. Brochmann

«I klimapolitikken bruker Norge store summer på å kjøpe seg avlat - regnskoger og utslippstillatelser - for å fortsette rangelen hjemme»

Bildetekst: TEGNING ARNE NØST

© Aftenposten